

ЕВГЪУД БОНДЭЙ ХОР НЭ КЭСУЙ, ФАЛ НИН НЭ АБОНИ НАД РОХС КЭНУЙ

Индий фарни лэг Рабиндранат ТАГОРИ (1861-1941) фæдзæхститæй: «Кæцифæнди наци дæр гъæуама æ зунди цирагъ хуссун ма бауадза – цæмæй иннæ нацити хæццæ еумæ рохс кæна дуйней. Æ цирагъ кæмæн расæттуй, еци адæмæн дуйнеуон бæрæгбони бунат нæбал фæууй. Æнамонд æнцæ, цирагъ кæмæ нæййес, еци адæм, фал мин хатти æнамонддæр æнцæ, рохс кæмæ адтæй, фал æй кæмæн байстонцæ, кенæ ба 'й æхуæдæг æвæгæсæгæй ка ниууагъта еци адæм...»

Цæун райдæдта 1993 анзи мартъий

ДИГОРÆ

№40 (779) 2020 анзи 14 декабрь – цæппорсей мæйæ Аргъ 1 туман

АХСИАГ ФАРСТА

НАРКОМАНИЙ ФИДБИЛИЗÆЙ ЕРВÆЗТ УОДЗИНАН ЕУМÆЙАГ АРХАЙДИ ФÆРЦИ!..

Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæг БИТАРТИ Вячеслав си сæрдæруæг кодта, уотемæй адтæй Наркотикти æнæзакъон зелдохи хæццæ тохи сæрмагонд республикон къамиси æмбурд. Къамиси иуонгтæ æрдзурдтонцæ аци анзи кусти рагагъоммæ бæрæггæнæнтæбæл, уæдта фæббæлвурд кодтонцæ фæдæни анзи архайди сæйраг фарстатæ.

Дзубандий архайдтонцæ Цæгат Иристони Парламенти Сæрдар **Алексей Мачнев**, Цæгат Иристон-Аланий сæйраг федералон инспектор **Келехсати Владимир**, къамиси аппарати разамонæг **Луизæ Лебедева**, видеоконференций бастдзийнади фæрци – министрæтæ, барæдæгъæуайгæнæг оргæнти æма æхсæнадон организацити разамонгутæ.

Æмбурди радзубанди кодта Цæгат Иристони Медгъудæгги министради Наркотикти зелдохмæ цæстдарди управлений хецæу **Хинцæгги Нодар**. Е лæмбунæг æрлæудтæй, сæрмагонд оперативон-профилактикон операци «Мак-2020» республики куд æнхæстгонд цудæй, уобæл. Æнæзакъон зелдохæй ист æрцудæй зайæгой наркотикон бауæргъæдти 46 килограмми.

«Еунæг цард нæ рафагæ 'й уоййасæбæл агъазиау фæндæ исæнхæст кæнунæн. Фал ци 'скодта - е дæр берæ 'й еу цардæн...» Уотæ финста номдзуд советон финсæг, Хетæгкати Къостай номбæл Паддзахон премий лауреат Николай Тихонов нæ дессаги искурдиадæгин финсæг Уруймæгги Езетхани туххæй. Æма æ еци загъдæй раст ке æй, уомæн ба ирдæй-ирддæр æвдесæнтæ æнцæ Езетханæн æ уадзимистæ. Æрæги, 12 декабри Уруймæгги Алимурзай кизгæ Езетхани райгурдбæл исæнхæст æй финддæс æма фондзинсæй анзи (1905-1955). Уой фæдбæл абони мухур кæнæн цалдæр æрмæги (4-7-аг фæрстæбæл).

НÆ КУРДИАДÆ

МА БАЙРÆГИ КÆНЕТÆ – ГАЗЕТ «ДИГОРÆ» РАФИНСЕТÆ!..

Кæронмæ фæхъхъæртуй 2020 анзи фиццаг æмбесæн мухур рафинсуни рæстæг, æма бабæй нæ еци гъуддæг хъæбæр тухст сагъæсти æфтауй. Цæветтонгæ, кæд еудадзугдæр еци дзорæги дзорæн, рафинсетæ газет «Дигорæ», зæгъгæ, уæддæр нæ игъосæг ба нæййес. Уомæн бæлвурд æвдесæн – иннæ анзи æмбесæн, дигорон æвзагбæл ци еунæг газет цæуй, уой нерæнгæ рафинстонцæ æдеугурæй 121 адæймаги. Е аллайæг æма ходуйнаг хабар нæй? Гæрр, нæ дигорон газет улемæй уæлдай неке гъæуй? Уæд ма нæ дигорондзийнадæ цæмæй æй?

Уой уомæ гæсгæ зæгъун, æма нин нæ газет ка есуй, уæддæр æй етæ ку рафинсиуонцæ, уæд нин бæргæ æнцондæр уидæ. Мадта ма уæд каст цæмæ 'й? Еузагъдæй, ма байрæги кæнетæ – абони нæ газети фарс ку нæ фæууæн, уæд нæ исонибони нæбал уодзæнæй – æхгæд æрцæудзæнæй.

Æма е ба уодзæнæй уæхæн устур рæдуд, кæцимæн исрастгæнæн дæр нæбал уодзæнæй неци хузи.

Газет «Дигорæ» рафинсун æнгъезуй «Уæрæсей Почти» еугур хайæдти дæр.

РАФИНСЕТÆ ГАЗЕТ «ДИГОРÆ»

2021 АНЗИ ФИЦЦАГ ÆМБЕСÆН.
Æ РАФИНСУНИ АРГЪ АНЗИ ÆРДÆГÆН ÆЙ 357 СОМИ ÆМА 36 КЪАПЕККИ;
УÆЛПАРТÆМÆ ГÆСГÆ БА – 315 СОМИ ÆМА 90 КЪАПЕККИ.

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ» РАФИНСУН ÆНГЪЕЗУЙ «УÆРÆСЕЙ ПОЧТИ» ЕУГУР ХАЙÆДТИ ДÆР, УÆДТА МУХУР УÆЙÆГÆНÆН КИОСКТИ ДÆР.

НАРКОМАНИЙ ФИДБИЛИЗÆЙ ЕРВÆЗТ УОДЗИНАН ЕУМÆЙАГ АРХАЙДИ ФÆРЦИ!..

Уомæй уæлдай, барадæгъæуайгæнæг оргæнти косгутæ рабæрæг кодтонцæ, гъæддаг гæни къотæртæ кæми задæй, уæхæн 87 бунати (сæ еумæйаг фæзуат – 28 гектари). Еугур еци бунæттæ дæр наркотикон зайæгойтæй æд бунтæ ракъæдзос кодтонцæ. Хинцæгти Нодари дзубандимæ гæсгæ, операций мадзæлттæбæл косгæй, Медгъуддæгти министри службæгæнгутæ æнгон æмархайд кодтонцæ, фарстамæ бардарæг иннæ ведомствитæ æма барадæгъæуайгæнæг оргæнти минæвæртти хæццæ. Хинцæги-фурт куд бафеппайдта, уотемæй еци еумæйаг æнгон æмархайд хуæрзæрдæмæ ахедуй исæвзургæ уавæрбæл.

Аци фарстабæл дзубанди раизолдæр кодта Рахесфарси райони сæргълæууæг Фрайти Сослан. Е дæр лæмбунæг радзурдта, операци «Мак-2020»-и фæлгæти райони ци куст бакодтонцæ, уой туххæй. Æ дзубандимæ гæсгæ анги дæргъи сæрмагонд косæг къуæрттæ рабæрæг кодтонцæ, гъæддаг гæнæ кæми задæй, уæхæн бунæтти 25 гектари. Абони уæнгæ еци бунæттæ наркотикон зайæгойтæй ракъæдзос кодтонцæ.

Лухкæнуйнаг фарстатæн хатдзæгтæ кæнгæй, Битарти Вячеслав куд фæннисан кодта, уотемæй наркотикти нихмæ профилактон кустмæ здахун гъæуи фæсæвæди æргом. Æ

дзубандимæ гæсгæ, фæсæвæди минæвæрттæй кæд ескæмæн зундгонд æнцæ наркотикти æнæзакъон зелдохи цаутæ, уæд етæ уой туххæй гъæуама æвæстеуатæй игъосун кæнонцæ барадæгъæуайгæнæг оргæнтæн.

Наркотикон бауæргъæдти æнæзакъон зелдохи нихмæ республики дзиллон информацийон фæрæзнитæ ци рохситауæн куст кæнунцæ, уой туххæй адтæй æ дзубанди Цæгат Иристони мухури æма дзиллон коммуникаци гъуддæгуги фæтбæл Комитети сæрдар Фидарати Юрийæн.

Фидари-фурт куд радзурдта, уотемæй комитети рази араст æрцудæй сæрмагонд експертон къамис.

Еци структури иуонгтæ бæстон аргъ искæнунцæ наркотикти æнæзакъон зелдохи нихмæ информацийон æрмагугтæн. Уомæй уæлдай, Комитети сæрдари дзубандимæ гæсгæ, наркотикти æнæзакъон зелдохæн гæрæнтæ æвæруни паддзахадон программæ фæлгæти. Уой фæлгæти косун райдæдта сæрмагонд Интернет-портал «Живой город». Аци бæнтти хигъд æрцæудзæнæнцæ наркотикти æнæзакъон зелдохи нихмæ социалон плакатти республикон конкурси бæрæггæнæнтæ дæр.

Комитет æма дзиллон хабархæсæг фæрæзнитæ аразунцæ æндæр мадзæлттæ дæр, цæмæй адæммæ лæмбунæгдæр хъæртонцæ, наркотикон бауæргъæдтæ адæймаги æнæнездзийнадæ æма цардæн цæйбæр-

цæбæл тæссаг æнцæ, уæдта еци фæрæзнити æнæзакъон зелдохæн гæрæнтæ еумæйаг хъауритæй æвæрун ке гъæуи, еци хабæрттæ.

Цæгат Иристони Сæргълæууæг профилон ведомствити разамонгугтæн баихæс кодта, цæмæй еци информацийон-лæдæрæнгæнæн куст никки фæййахедгæдæр кæнонцæ, уой хæццæ, урухдæр пайда кæнун гъæуи социалон хизæгги фæдуæттæй дæр.

Къамиси иуонгтæ сæрмагондæй æрдзурдтонцæ, наркотикон бауæргъæдтæ кæми ес, еци хуастæ афтекти куд уæйæ кæнунцæ, еци уагæвæрд æнайеппæй æнхæст кæнунбæл дæр.

Федералон агентдæ «Росздравнадзор»-и цæгатиристийнаг республикон управлений разамонæг Ольгæ Давыдова куд радзурдта, уотемæй афтекти архайди цæстдарди мадзæлттæ æнхæст кæнгæй, сæрмагонд къуари иуонгтæ рабæрæг кодтонцæ аллихузон æгъдауихæлдтитæ. Зæгъæн, хуастæ уæйæ кæнунци уагæвæрдтæ фехалдтонцæ æртæ афтеккей косгутæ. Еугур цаути туххæй дæр фудгинтæ административон æгъдауæй æфхуæрд æрцудæнцæ. Уомæй уæлдай, «Росздравнадзор»-и республикон управлений домæнтæмæ гæсгæ, æхгæд æрцудæнцæ, наркотикон хуастæ кæми уæйæ кодтонцæ 15 уæхæн сайты.

Бони фæтти фарстатæ фæдбæл дзубанди райдарддæр кодта Цæгат Иристони æнæнездзийнадæ гъæуайкæнуинади министри хуæдæйивæг Томайи Тамарæ. Е куд фæннисан кодта, уотемæй 2018 æма 2019 æнзти еуцæйдæрбæрцæдæр фæмминкыйдæр æй, наркотикон хуастæмæ æмхиц ка 'й, еци адæми нимæдзæ (5,4 процентæй 4,3 процентей уæнгæ). Министри хуæдæйивæг бæрæггæнæнтæмæ гæсгæ, аци анз уæхæн адæми бæрцæ никкидæр ма фæннилæгдæр æй 3,7 процентей уæнгæ.

Къамиси иуонгтæ куд фæннисан кодтонцæ, уотемæй фарстабæл бæрон еугур ведомствити минæвæртти æмархайдæй фæрци уавæр хуæздæрæрдæмæ райивæн ес.

Æмбурди архайгути докладтæн хатдзæгтæ кæнгæй, Битарти Вячеслав профилон ведомствити разамонгугтæн баихæс кодта, цæмæй наркотикти æнæзакъон зелдохи нихмæ куст уа никки ахедгæдæр æма гъомусгиндæр.

Кæронбæттæни æмбурди архайгугтæ æрдзурдтонцæ 2021 анги къамиси кусти рагагъоммæ пълантæбæл.

Цæгат Иристони Сæргълæууæги æма Хецауади пресс-сужбæ

ДÆ ЦЪУХБÆЛ КУ НÆ КУÆЦАЙ...

Раги кæддæр еу инæлар цардæй. Еууæхæни тугъдон стæри адтæй, æма ибæл знæгтæ тухгиндæр кæнун байдæдтонцæ. Е 'фсæдти ин бундзагъд ку никкæнонцæ, уомæй хъæбæр тæссаг адтæй. Уæд дин имæ æвæст уæларвæй изæд ку æртæхидæ æма ин ку фæййагъаз кæнидæ. Фæууæлахез æй еци инæлар æ фудголтæбæл. Изæдæн æ сæрæй ниллæг ракувта æма 'й бафарста, дæ ном ци хуннуй, зæгъгæ.

– Мæ ном – Нисан, – дзуалп равардта изæд.
– Устур арфæ дин кæнун, фал ма мæ базонун фæндуй, цæмæн мин фæййагъаз кодтай, уой.

Изæд ин дзуалп равардта:
– Тугъдон ахурти рæстæг мæн фатæй ку æхси-айтæ, уæд мæ еунæг хатт дæр нæ исæргъавтайтæ. Æма уин уæ хуарз æз дæр хуарзæй бафистон!..

– Еци инæлари æфсæддонти хуæн рæстæптæ уæмæ нæ кæсунцæ депутаттæ, политиктæ, хецауеуæгæнгутæ?.. Еудадзуг дзорунцæ, гъома, сæ сагъæстæ, сæ мæтæ æнцæ адæми цардиуги уавæртæ исхицæг кæнунци фæдбæл. Æма ци хузи «фæттæй» (закъонтæ, унафтитæ, проекттæ æма æндæр уæхæн æргъудидзийнæдтæй) ба нæ дорадзагъд кæнунцæ еци Нисанбæл... Фал æй æргъæвгæ ба, цæмæдæр гæсгæ, æгириддæр нæ кæнунцæ. Мадта уойисæбæл æнæ-рæстæпп дæр ку нæ 'нцæ – сæхе цардиуги хуарзæн Нисантæ ба æгæрдæр раргъæвунцæ. Гъе уæхæн «рæстдзæвæнтæ» нин ке 'нцæ кегъæретæ, уой фудæй гъенцъун кæнæн нæ абони нæхъæртондзийнæдтæй...

ИЛПАРИОН, Волоколамскæг митрополит: «Сайтæнтæ фæсорун гъæуи, зæгъгæ, фарста ку фæззинна, уæд хе бахатун гъæуи саугинмæ. Еци гъуддаги цидæр хуæдархайд гъæуама æгириддæр ма уа...»

– Æма нур саугинæн æхе мæдæгæ сайтандзийнадæ ку бада, уæлдайдæр ба мулкъæсти сайтæн, уæд е циуавæр сайтæни фæсдордзæнæй? Мулкъæстæдзийнади ибилис ке мæдæгæ æрфусун æй æма си фæййерæзун æ гъудий кæрони дæр кæмæн нæй, уæхæн саугинтæ ба æгæр берæ дæр ма исæнцæ – æргомæй сæхецæн аразунцæ галауантæ, æлхæнунцæ тæккæ хъазардæр хуæдтолгитæ... Нæ уи æруагæс кæнуй? Кæсетæ газеттæ – уæхæн хабæрттæй се 'дзаг.

Оксанæ ПУШКИНА, Паддзахадон Думи депутат: «Æз уотæ нимайун, æма Уæрæсей Хецауадæн нæ фагæ кæнуй демографий æма бийнонти политики министрæдæ...»

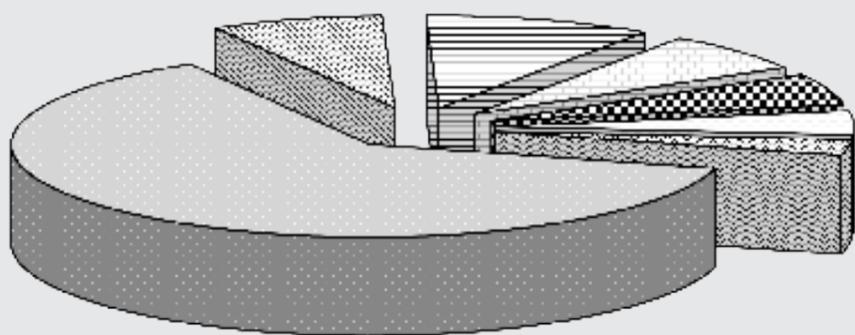
– Аци депутат, цума, царди хабæрттæй хъæбæр идард æй, уотæ уæмæ нæ кæсуй, æндæра 'й зонидæ, министрæдæ аразунæй нæдæр демографийон уавæр, нæдæр бийнонти цардиугæ нæ фæххуæздæр уодзæнæй. Уæдта – уæхæн министрæдæ уæддæр араст ку æрцæуа, уæд си, æвæдзи, кустмæ ба есонцæ, тæккæ минкыйдæр фондз сувæллони кæмæн уа, уæхæнтти...

Станислав Ежи ЛЕЦ (1909-1966) польшаг поэт, философ: «Амондмæ ци над цæуи, уомæн æ фæйнæ фæрсти уинæн амæй-айæ дессагдæр галауантæ. Сæ цæргутæ еци æнæмæтæ-æвæл-мæстæй къæрæзгитæй кæсунцæ, æнæсцохæй амондмæ ка цæуи, еци æнæхæдзарæ адæммæ...»

– Уæрæсей, дан, дууæ бæлахи ес – нæдтæ æма æдулитæ. Гъома, нæдтæ си бустæги лæгъуз æнцæ, хецауеуæгæнæг чиновниктæ ба – гъæладзæфтæ. Еци загъд, æвæдзи, бустæги раст нæй. Нæдтæ, æцæгæйдæр лæгъуз æнцæ, фал – хумæтæг адæм кæми цæрунцæ, еци рауæнти. Мадта чиновниктæ дæр æдулитæ исхонæн нæйиес – сæхе пайдайæн æгæр зундгин дæр ма æнцæ. Ке бон си куд æй, уотæ еумæйаг есбонадæй давунцæ. Еци галауантæ дæр уони 'нцæ. Уæдта къæрæзгитæй ку ракъæсунцæ, уæддæр сæмæ æнæхæдзарæ адæм зингæ дæр нæ кæнунцæ – сæ цæрæн рауæнтæмæ хæстæг нæ уадзунцæ уæхæнтти.

ДЕРИГОНÆЙ – ХЪИЛМАЙ УАЦАРИ?..

Цæйбæрцæбæл ахид пайда кæнунцæ наркотикон фæрæзнитæй? Уæхæн фарста социологон æрфарсти рæстæг равардтонцæ наркоманий азари ка бахаудтæй, еци бицæутæ æма кизгуптæмæ æма сæ дзуæлпитæмæ гæсгæ исарзтонцæ мæнæ ауæхæн хатдзæгтæ:

- ▣ Бавзурстонцæ сæ æдеугурæй еунæг хатт;
- ▣ Бавзурстонцæ сæ цалдæр хатт;
- ▣ 2–3 хаттемæй ахиддæр си нæ пайда кæнунцæ мæйи дæргъи;
- ▣ Къуæрей дæргъи си пайда кæнунцæ еу хатт;
- ▣ Куæрей дæргъи си пайда кæнунцæ 2–3 хатт;
- ▣ Пайда си кæнунцæ алли бон дæр;
- ▣ Некæд си пайда кæнунцæ.

УРУЙМÆГТИ Езетхан

Ирон намусгин силгоймаг æма искурдиадæггин финсæг берæ цæмæйдæрти адтæй æнхæст адæймаг. Финсæги сес кæд æрæгиау райста æ къохмæ, уæддæр ин берæ бантæстæй ниффинсун цубур рæстæгмæ. Фал æгæр раги бахустæй е 'стур зæрди зинг. Дæс æма ибæл дуинсæй анзи дæр нæма исæнхæст æй, уотемæй уæззау незæй фæссæйгæ 'й, æма не 'хсæнæй фæггæгъудæй цардгæуагæй. Е 'сфæлдистадон кустимæ ци агъазиу пълæнттæ адтæй, цард ин æ зæрди ци хуарз исфæлдистадон фæндитæ æвзурун кодта, етæ æрдæг надбæл байзадæнцæ.

Уæддæр нæ бон æй фæдарæй зæгъун: Езетхан æ царди фулдæр хай равардта литературæн, æ адæмæн. Ирон советон культурæ æма литератури хæзнадонæмæ ци исфæлдистадон фæллæнттæ бахаста, ци бунтæ си ниуагъта, етæ агъазиу æнцæ, сæ хуарз айвæадон менеугутæн ес æма уодзæнæй устур ахедундзийнадæ.

УРУЙМÆГТИ Алимурза – Езетхани фидæ.

УРУЙМÆГТИ ЕЗЕТХАН... ИСКУРДИАДАГИН ФИНСÆГ, АЦÆГ ЦИТГИН СИЛГОЙМАГ

Уруймæгти Езетхан райгурдæй 1905 анзи 12 декабри Киристонгъæуи. Е адтæй мæгур зæнхкосæг Уруймæгти Алимурзайæн е 'вдæймаг кизгæ. Æнæ уæлдай дзубандийæй дæр зундгонд æнцæ, уæди рæстæги мæгур, æнæбарæ æма æнæ зæнхæй, гъезæмарæгæнгæй æ цард ка рарвиста, уони уавæртæ. Зæнхæ æлхæнун гъудæй баделиатæй кенæ еугай кулакæй. Кæми адтæй мæгуртæн косæг фонт, косæндзауау! Уæлдай зиндæр уавæри адтæнцæ, уойбæрцæ берæ сувæллæнттæ хæссуйнаг кæмæн адтæй, етæ. Хумæтæги нæ адтæнцæ Езетхани гъæуккаг поэт-революционер Багъæрати Созури æфхуæрæн дзубандитæ сæ гъæуи бонгинтæн:

Ниммæ уагътæ, уæ кувдмæ дæр нæ цæун,
Уæ мийнаси зæрдигъæлдзæг нæ фæуун.

Циргъзунд, адæмуарзон лæг адтæй Алимурза, дæсни адтæй таурæхътæ æма æмбесæндтæмæ, дзоридæ сæ æ сувæллæнттæн, зонгитæн. Æма имæ етæ дæр лæмбунæг игъустонцæ.

Нийергути хъæбæр фæндадтæй сæ цæуæти исахур кæнун. Фал сæ гæнæнтæ нæ амудтонцæ. Фидæн фенхус кодта æ кæстæр æнсувæр Харитъон. Е адтæй æ рæстæги зундгонд ахургæнæг, прогрессивон зундбæл хуæст адæймаг. Ирон гъæути ахургæнæгæй косгæй, адæми астау кодта рохсади куст. Харитъон ахид фæххонидæ æхемæ минкый Езетхани, рæвдудта 'й, гъомбæл æй кодта æхе сувæллони хузæн. Кизгæ фиццæг хатт уомæ фæууидта киунугутæ, уой фæрци фæццалх æй уруссаг æвзаг ахур кæнунбæл, киунугутæ кæсунбæл.

1916 анзи паддзахи фæсдзæуинтæ Уруймæгти Харитъони нийахæстонцæ æ революцион кустимæ туххæй. Финдæсанздзуд кизгæ зæрдистæй фæстæмæ æ гъæумæ исæздахтæй. Æ фидæ Алимурзай сæ хæдзари нæбал нийафта – фронтмæ 'й рарвистонцæ. Хестæр хуæртæ банхус кодтонцæ Езетханæн сæ гъæуи дини скъоламæ бацæунмæ. Хъæбæр разæнгардæй цудæй скъоламæ Езетхан кæддæриддæр. Тæккæ зиндæр уавæрти дæр некæд фæстурзæрдæ 'й æ ахурбæл. 1919 анзи бацудæй Киристонгъæуи астаукаг скъоламæ. Уордæмæ уой размæ кизгутти нæ истонцæ. Фал Цитгин Октябри революций фæрци ирон силгоймагæн дæр фадуат фæцæй

нæуæг цардмæ æндиуддæрæй ракъахдзæф кæнунæн, ахури бæрзæндтæмæ урух над ракъæрт кæнунæн, æхсæнадон гъуддæгути нæлгоймæгти æмрæнгъæ æрлæуунæн.

1921 анзи Дигори арæзт æрцудæй фæскомцæдесон организаци. Уордæмæ ист æрцудæнцæ ирон кизгуттæ дæр. Уони хæццæ адтæй Езетхан. Нæуæг доги уолæнти æхсисстæй кизги зæрдæ, æновудæй архайдта æхсæнадон кустити, адтæй активон фæскомцæдесон, уæлдай хъæбæрдæр бæлдтæй политикон æма ахурадон зонундзийнæдтæ фулдæрæй-фулдæр кæнунмæ.

1922 анзи æвддæс-æстдæсанздзуд кизги е 'ригон зæрдæ фæххуда Дзæуæгигъæуи горæтмæ. Нæуæгæй бабæй ахур кодта облæстон астаукаг скъолай. Каст æй фæцæй 1925 анзи. Уой фæсте куста афтеки. Игъæлдзæг, сæрæн кизги берæ уарзтонцæ е 'мкосгутæ, аргъ ин кодтонцæ, æма 'й равзурстонцæ профцæдеси кустмæ. Æртæ анзи фæцæй еци кустимæ Езетхан. Æхе си равдиста хъæппæресгунæй, нифсхаст æма арæхстгинæй.

Уæддæр Езетханæй нæ иронх кодта, идарддæр æй ахур кæнун ке гъæуи, е. Æма 1929 анзи е иссæй Дзæуæгигъæуи горæти Хуæнхон педагогон институти литературон факультети студенткæ. Институтти ци æнзти ахур кодта, етæ, æвæдзи, нæ финсæгæн адтæнцæ æ царди рæсугъддæр æма хъазардæр бæнттæ. Æ зæрдæ хъæбæрдæр равардта литературæмæ. Æновудæй кастæй æма ахур кодта Уæрæсей, уæдта дуйней зундгонддæр финсугти хуæздæр уадзимистæ, ахур кодта истори, философи, эстетикæ. Кæд æй гъæр нæма кодта, уæддæр бæрæг адтæй, литературон кустмæ æ зæрдæ ке бæллуй, финсæги пьеромæ бавналуни фæндæ имæ ке ес.

1935 анзи Уруймæгти Езетхан æрвист æрцудæй уруссаг æвзаг æма литератури ахургæнæгæй æ райгурæн гъæумæ. Еци рæстæги Езетхани хæццæ ка куста, ка имæ ахур кодта, етæ сæ еугур дæр хуарз зудтонцæ уомæн æ активон æхсæнадон куст. Е исаразта скъолай литературон æма драмон къуæрттæ. Æхуæдæг син разамунд лæвардта, æ куст æнгом баста фæсæвæди бæллæцтæ æма ахури хæццæ. Ахургæнæг кæддæриддæр æновудæй архайдта, цæмæй е скъоладзæутæ се 'ргом хъæбæрдæр æздахтайуонцæ уруссаг литературæ,

уруссаг культурæ ахур кæнунмæ. Уомæ æновудæй бæлдтæй æхуæдæг дæр.

1937 анзи Езетхан, æ бийнonti царди фадуæттæ куд амудтонцæ, уомæ гæсгæ, рандæй Белоруссий сæйраг горæт Минскамæ. Уоми бавналдта исфæлдистадон кустмæ. Æ адæми героикон истори, агъазиу национ колорит, Къостай гъæздуг исфæлдистадон бунтæ уой аразтонцæ финсæги надбæл, литературæмæ къах байвæрун, уоми æ фæд ниуадзунмæ.

Езетхани хæццæ, кæд уой размæ фæсауонмæ кæрæдзæй зудтан, уæддæр, фиццæг хатт исæмбалдан 1938 анзи фæззæги. Е æрбахаста финсугти Цæдесмæ консультацимæ агъазиу къохфинст.

– Мæхе дæр гъезæмарæй марун æма гæгъæдитæ дæр исафун. Зонун, берæ айеппитæ си уодзæнæй. Фал уæддæр финсун. Хъæбæр мæ фæндуй, нуртæккæ нæ, фал дæ ку райвæдæла, уæд мин мæ къохфинст ку бакæсисæ, æма мин дæ гъуди æргомæй ку зæгъисæ, е, – загъта мин къæндзæстуг хузæй.

Æз папкæмæ æркастæн.

– Уруссагау? – бадес кодтон æз.

– Гъо. Уогæ ма бангъæлæ, æма æз иронау кенæ дигоронау финсун нæ зонун. Зонун. Ци нæмæ цæуи мухури, уони æнæ бакæсгæй, æнæ исахур кæнгæй берæ нæ уадзун!.. Æрæги «Мах дуг»-и кастæн Нигери æмдзæвгæ «Æмæ зарыд булæмæргъ нæ донбыл». Уæхæн дзæбæх мæмæ фæккастæй алли æгъдауæй дæр, уæхæн айвæл!.. Нæ зонун, куд дин æй зæгъон. Уæдта ма еу радзурд. Е дæр нæ журнали мухургонд адтæй. Мæгур сæдзæргæси еунæг гъог – æ хæдзардар, æ сувæллæнттæ кæмæ æнгæлмæ кастæнцæ, уой ин цъолбер дорæй куд рамардта барæй, фудæнæн, мæ игуæрдæни кæрони цæмæ хезуй, зæгъгæ. Нæ ми иронх кæнуй еци уæззау цау... Æхсæвæй-бонмæ 'й фæйагурдта мадæ æ хестæр сувæллон æма æ синхаг уоси хæццæ. Сæ куй дæр сæ хæццæ, уотемæй. Боницъæхти 'й иссирдтонцæ æрдæг мардæй... Е 'стур фæздонæ æ буни нæ цудæй. Æнæдугъдæй байзадæй æзинæ, æма нур бæзгин æхсир фадигъолтæй гъардта... Некæд ми феронх уодзæнæй... Мæнмæ гæсгæ е Мопассани психологон радзурдтæй лæмæгъдæр финст нæй. Уогæ, е ци дзоруйнаг æй: ирон æвзагбæл хъæбæр хуарз уадзимистæ финсæн ке ес, е нин,

дузæрдугаг нæй. Кæбæлти 'й Къостайæн æрмæст æхе исфæлдистадæ!..

– Уæддæр ду уруссагау финсис! – гъазгæй бафеппайдтон æз Езетханæн. Е игъæлдзæгæй бахудтæй:

– Гъо, фал æз иронау дæр финсдзæнæн... Æрмæст мин аци финст фæррæстмæ уæд. Æвæдзи, æригонæй уруссаг æвзагбæл хъæбæрдæр фæццалх дæн...

– Раздæр ма ескæд финстай?

– 1924 анзи æз скъоладзуйти къохфинст журнали фиццæгидæр рауагътон минкый радзурд «Ногбон æхсæв». Æ сюжет адтæй граждайнаг тугъди рæстæгæй... Мæхуæдæг мæхе цæстæй ке фæууидтон, уæхæн цау. 1919 анзи, зуймон карз уазал æхсæвæ, Шкурой уорс æфсæд нæ гъæуи ку æртухстæнцæ, уæд мах тургъæмæ æрбахастонцæ, æ тоги ка 'вдудæй, уæхæн дууæ партизани. Етæ адтæнцæ тоггинтæ. Сæ еу æ мæлæти размæ æ астауæй райхалдта хъатара, равардта 'й иннемæ æма ин загъта: «Кæд мæ фæсте æгасæй байзайай, уæд си марæ уорсити, етæ æнцæ не 'цæг тоггинтæ. Мæн уæд устур цæмæдеси гъудити бафтудта, дууæ æмбали – дууæ партизани, кæддæри тоггинтæ æмхузонæй куд тох кодтонцæ сæ еумæйаг 'знаг, сæ еумæйаг тоггин Шкурой нимæ, е. Æма мæ тетради ниффинстон: «Цæмæн банимадтонцæ етæ Шкурой сæ еумæйаг тоггинбæл?» Еци темæбæл уой фæсте æз повесть ниффинсунмæ гъавтон. Финсгæ дæр æй никкодтон. 1934 анзи си еу скъуддзæг Ленингради газеттæй еуеми дæр ниммухур кодтон...

Гъе уæхæн арф дзубандитæбæл ке фæцан Езетхани хæццæ, уомæ гæсгæ мæмæ мæ зæрдæ фæдарæй исдзурдта: консультацимæ æ финст ка æрбахаста, е æнæмæнгæй хъæбæр хуарз лæдæруй финсæги ихæстæ, раст исфæлдистадон надбæл лæууи æма раст къах байвæрдзæнæй нæ литературæмæ...

– Æма мадта айæ, – æз байамудтон къохфинстмæ, – еци повесть æй?

– Нæ! Еци повесть æз ниуагътон... Нискъудтæ 'й кодтон... Басугътон æй... А

ба роман æй, кæд æй уотæ исхонун æнгъезуй, уæд. Бакæсæ 'й. Нуртæккæ нæ!.. Ку дæ райевдæла æма дæ зæрдæ ку зæгъа, уæд. Æргом дзурдæй мин цидæриддæр зæгъай, уонæбæл æхцæуæнæй рагъуди кæндзæнæн.

Уой фæсте куд базудтон, уотемæй Езетхан уæд иссудæй Минскæй Иристони архивтæмæ. Е æрмæг æмбурд кодта 1905-1917 æнзти революцион змæлди туххæй, æ бонугмæ хаста аллихузон бæлвурд цаутæ, дзубанди кодта, Иристони граждайнаг тугъди рæстæги активонæй ка архайдта, еци æмбæлтти хæццæ. Пълантæ кодта æ романæн. Æ уадзимис ци номæй исхондзæнæй, уобæл сагъæсти бацудæй. Уæд æй исхуда «Æнæмæлæт» («Бессмертие»), уæд «Стыр хъысмæт» («Большая судьба»), уæд «Ирæттæ», уæдта «Царды размæ».

Цидæриддæр адтæй, уæддæр е адтæй æ устур романи райдайæн æма ибæл косунæй некæд бафæллæд æй. Е 'сфæлдистадон кусти æхе некæд æппæлдтæй. Ка имæ фæккæсидæ, уонæй ба адтæй устур боз.

1939 анзи Уруймæгти Езетхан рандæй Мæскумæ. Дууæ анзей дæргъи (1939-1941) е æхе æнгом исбаста сахари финсугти хæццæ. Зундгонд финсугтæ Юрий Либендинский æма Николай Тихонов сæ гъос æрдардтонцæ ирон искурдиадæгин силгоймаг финсæгмæ. Уони устур æнхусæй æ романи фиццаг киунугæ гъæуама мухургонд æрцудайдæ Ленингради – журнал «Звезда» -й. Фал уæдмæ райдæдта Устур Фидибæстон тугъд æма 'й уони ниммухур кæнуни фадуат нæбал фæцæй.

Æрмæстдæр 1948 анзи рацудæй мухури Езетхани романи фиццаг киунугæ «Осетины». 1951 анзи финсæги трилогий фиццаг киунугæ нæуæгæй рацудæй мухури æма хундтæй «Навстречу жизни». Берæ бунæттæ фæххуæздæр кодта автор æ киунуги æма ибæл идарддæр дæр æновудæй куста.

Æ романи Уруймæгти Езетхан æхе равдиста устур реалистæй. Хумæтæги имæ нæ финста Н. Тихонов: «Уойбæрцæ берæ хъайтартæ характертæ исаразунмæ уотæ хуарз ке исарæхстæ, æрмæст уомæй дæр бæрæг æй дæ искурдиадæ...»

Хъæбæр раст адтæй уруссаг зундгонд финсæг æма æхсæнадон архайæг Тихови еци феппайуинаг. Берæ æнцæ æцæгæйдæр Езетхани романи хъайтартæ, уæдта айдагъ хецæн хъайтартæ нæ, фал æнæгъæнæ муггæгтæ дæр æма хецæн æхсæнадон социалон къæрттæ дæр. Еу си инней хузæн нæй. Сæ миутæ, сæ дзубандий уагæ, сæ зæрди рахаст æнцæ фæйнæхузи. Силгоймæгтæй неке хæццæ фæйивдзи кæндзæнæ Гулæрти Сæниати. Уой нихмæ автор æвæруй иннæ силгоймæгтæ – Зæлини, Хадизæти, Косери, Сурæти. Фал уонæй алкæдæр æй æрмæстдæр æхе хузæн.

Уотæ фæйнæхузи æнцæ нæлгоймаг хъайтартæ дæр: Сафа æма æ хестæр фурт Гамази, минкый дууæ биццеуи – Ахмæт æма Аслан, æвæрцæг хъайтартæ Атарбег æма Темур. Сауæнгæ ма Сафарæн е 'ртæ фурти: Гамази, Владимир æма Геуæрги дæр æнцæ бустæги аллихузæнттæ.

Догæ æхуæдæг, историон цаутæ, хецæн гъомбæлади уавæртæ фæйнæхузи зунд бауагътонцæ сауæнгæ еу мадæй райгургæ æнсувæрти дæр. Уотæ æнцæ Сафай дууæ фурти Владимир æма Геуæрги. Владимир ахур кодта Уæрæсей, иссæй дохтир. Кæд æнхæст революционер нæй, уæддæр лæууи прогрессивон надбæл, цæуи пæддзæхи нихмæ. Геуæрги ба хуæцуй æ гъæздуг фиди фарс, дзоруй пæддзæхи сæрбæл. Уойадæбæл æнсувæрти астæу рауадæй устур буцæудзийнадæ. Хестæр пæддзæхи нихмæ ке дзурдта, уой туххæй æй кæстæр марунмæ гъавта. Сæ киндзæ фæфæдæдæс æй фидæмæ. Сафа сæмæ балигъдæй:

– Ци 'рцудæй? – бафарста æ фуртти Сафа. – Æви еу тогæй нæ айтæ, æви уæ еу мадæ не 'схаста? Ци уин нæ фагæ

кæнуи? Æви уæ фудæлгъист рахæнон, – мæстæй ниффæлорс æй, уотемæй дзурдта Сафа, æ фурттæмæ кæсгæй. – Пæддзæхи гъуддæгугтæ кæнун сумахмæ нæ кæсуй... Сумах еу мадæй райгургæ æнсувæртæ айтæ. Уæ кæрæдзей нихмæ ке лæууетæ, уобæл цийнæ кæндзæнæнцæ мæнæн ме 'знæгтæ... Сумах мæн фурттæ айтæ, мæн фурттæ, æма иннетæй гъæуама зундгиндæр уайтæ!»

Етæ фиди дзубандитæ æнцæ. Мадæ ба куд дардта æхе еци сахат? Мæнæ уотæ: – Ка мин фæццæстуд кодта мæ бийноти сабур цард? Идаугутæй ке зæрдæмæ нæ фæццудæнцæ мæ кувдтитæ? Ескæд ма дууæ æнсувæри кæрæдзей хæццæ уотæ æмбалдæнцæ?»

Куд уинæн, уотемæй, ами бæлвурдæй æвдесунцæ сæхе хецæн характертæ. Фидæ фиди бунати æй. Мадæ – мади бунати.

Берæ æнцæ Езетхани романи идейон æма айивæдон менеугутæ. Агъазиау эпопейи автор равдиста, ирон адæми царди

кодтонцæ, уой фæууæлахези сæрбæлтау. Кæд Езетхан æ роман кæронмæ финст нæ фæцæй, уæддæр си мухури ци хæйттæ фæззиндтæй, уони идейон æма айивæдон ахедундзийнадæ берæ æнцæ айдагъ ирон литератури нæ, фал еугур советон литератури дæр. Уæлдæр куд загътан, уотæ, хъаурæгин æма раст арæст æнцæ романи фауинаг сорæттæ. Уонæй сæйрагдæр æй Гулæрти Сæниати сорæт. Е æй ирон бонгинтæй, ирон гъæздугути бунтидзæугутæй. Зудæ, кæрæф, уосæ-берæгъ, къинди æма хийнæйдзæг. Æ цæстæ нецæмæй æфсæдуй. Хъæбæр хæстæг лæууи уруссаг финсæг Щедрини хъайтартæ – «Господа Головлеватæмæ», Горькийи пьесæ «Васса Железновамæ». Архайуй, кæцæй ци ратона, уобæл. Сæниати зундирахаст идард лæууи фæллойнæгæнæг дзиллители зундирахастмæ. Уомæн æ зæрди уагæ, æ гъудитæ хецæн æнцæ. Æнæ мулк адæймаги нецæбæл нимауй. Хумæтæги нæ амонуй рæсугъд кизгæ Хадизæтæн, зæгъгæ, агорæ гъæз-

мулк» кæнгæ рамæлунцæ. Фулдæр хатт сæ цард æхуæдæг еуварсмæ рагæлдзуй, фудкондæй рандæунцæ цардæй. Уотæ бун æнцæ Сæниати бийнонтæ дæр. Царди цалх сæ æрæйафта, æ бун сæ ниллихъæ кодта. Раст тæрхон син рахаста финсæг æ уадзимиси...

Нæ райгурæн бæстæ 1942 анзи уæззау уавæри ку адтæй, гитлерон æрдонгити нихмæ Сталингради æма Кавкази тогкæлæн карз тугъдтитæ ку цудæнцæ, уæд Уруймæгти Езетхан бацудæй Коммунистон партимæ. Æма, нæ иннæ финсугти хузæн, æновудæй тох кодта нæ адæми фæууæлахези сæрбæлтау. Еци рæстæги активонæй архайдта знаги нихмæ, æ публицистон статьятæй. Нæ ин адтæй фагæ рæстæг æ романбæл, æ айивæдон уадзимистæбæл косунæн. Е 'сфæлдистадон кустмæ ба е 'ргом раздахта æрмæст тугъди фæсте.

Раст загъта кæддæр Езетхан æхуæдæг, æ маддæлон æвзаг хуарз ке зудта, уой туххæй. 1947 анзи е 'ргом раздахта театри репертуармæ. Иронау ниффинста пьесæ «Знæгтæ» («Сæниат»). Пьеси адтæнцæ æ романи мотивтæ. Еци пьесæ ниввардта Ирон театр 1948 анзи. Агъазиау адтæй æ социалон æма айивæдон ахедундзийнадæ. Адтæй ин гъæздуг æма нивæфтуд æвзаг. Сорæттæ адтæнцæ дзæбæх арæст. Пьеси тексти бæрæг дардта адæмон философи. Уой фæсте финсæг бавналдта историон-революцион темæмæ нæуæгæй. Ниффинста нæуæг драмæ «Сæуæхсид». Уони нæ финсæг равдиста Дзæуæгигъæуи сахари фæллойнæгæнугтæ 1918 анзи августи мæйи контрреволюцион хъаурити нихмæ ци устур тугъд исаразтонцæ, уой. Архайдтонцæ си Серго Орджоникидзе æма æндæр зундгонд революционертæ дæр.

Уруймæгти Езетханæн кæддæриддæр æ мæтæ, æ гъудитæ адтæнцæ адæмбæл, æ сагъæстæ баста фæллойнæгæнæг дзиллители бæллицти хæццæ. Евгъуд цардбæл ке финста, етæ федар баст адтæнцæ нæ абони царди хæццæ, нæ адæмæн æ æзини, æ абони æма æ исони хæццæ. Сабурдзийнадæ гъæуайгæнæн комитети иуонг уогæй, Езетхан æ финст статьяти карзæй архайдта тугъдæндзаругути цъумур цæсгон равдесунбæл. Нæ абони цардбæл адтæнцæ æ очерктæ æма æ радзурдтæ дæр.

Финсæг берæ рæстæг фæккуста ахургæнæгæй, нимад адтæй хуарз гъомбæлгæнæгбæл. Е хъæбæр хуарз зудта скъоладзаути психологи. Хуарз син лæдæрдтæй кæддæриддæр сæ зæрдиуагæ æма сæ æ радзурдти дæр кæдзосæй равдиста.

Езетхани радзурдти минкый æмбурдгонд «Седьмой сын» æрæги хецæн киунугæй рацудæй Цæгат Иристони киунугути рауагъдади. Еци радзурд уой размæ мухургонд адтæй, Мæскуй «Детгизи» ирон финсугти уадзимистæй ци хецæн киунугæ рацудæй, «На земле Сослана», зæгъгæ, уони дæр. Езетхани еци радзурд хуарз æвдесæн æй, ирон советон фæсæвæд ци кадгин надбæл рацудæнцæ, ци агъазиау æскъуæлхтдзийнадтæ сæмæ ес, уомæн. Махмæ гæсгæ, аци радзурд æй, Иристони финсугтæ нæ сувæллæнтти литературæмæ хуæздæрæй ци бахастонцæ, уонæй еу.

Ке зæгъун æй гъæуи, бустæги æнай-йеп неке æма неци фæууи. Æнайип нæ адтæнцæ финсæг Уруймæгти Езетхани литературон-исфæлдистадон бунтæ дæр.

Раст зæгъун гъæуи, советон литератури хæзнадони искурдиадæгин финсæг Уруймæгти Езетхан ци агъазиау исфæлдистадон фæллæнттæ ниуагъта, уони устур ахедундзийнадæбæл берæ фулдæр, берæ хуæздæр зæгъун æнгъезуй, етæ бæлвурдæй равзаруйнаг æнцæ нæ критикæн, хуæздæр исахур кæнуни аккаг æнцæ æ царди над æма исфæлдистадæ. Æма ин мах уæддæр абони зæрдибунæй имисæн æ рохс ном.

УРУЙМÆГТИ Езетхан (галеуæрдигæй) æ хеуæнтти хæццæ.

нæудæсæймаг-инсæйæймаг æности ци устур политикон æма историон цаутæ цудæй, рæстæгмæ гæсгæ си ци социалон æйивдзийнадтæ адтæй, етæ. Уони адтæй æнауæрдон тох хæрандзийнадæ æма мæнгарддзийнади нихмæ, рæстдзийнадæ æма сæребари сæрбæлтау. Финсæг арæхстгин æма уарзонæй исхузæ кодта, Цитгин Октябри социалистон революци нæ бæсти фæллойнæгæнæг дзиллитæн ци рохс, ци амонд æрхаста, уой; равдиста, еци амонд адæми къохи æнцонтæй ке нæ бафтудæй, берæ гъæзмæрттæ ибæл ке æрцудæй, берæ тог ибæл ке никкалдæй. Романи бæлвурдæй зиннуй знæгти нихмæ дæсни æма бæгъатæрæй цæуæг Саукуйти Темури сорæт – ирон фæллойнæгæнæг адæми сорæт. Киунуги хъайтартæ – профессионал революционертæ кæддæриддæр æнгом бæттунцæ сæ куст, сæ зунд æма сæ архайд сæ дзилли турнундзийнадтæ æма бæллицти хæццæ, сæ адæми хъисмæти хæццæ. Æма си беретæ сæ цард равардтонцæ, ци устур гъуддæгбæл тох

дугдзийнадæ, бауарзæ гъæздуги. Уæд зунд дæр æма цард дæр дæу уодзæнæнцæ. Мæгурти адæймагбæл неке нимауй, дæхецæй дин ка нæ тæрса, е дин дæ мулкæй фæттæрсдзæнæй. Æнæуинон син уодзæнæ, уотемæй ба дин лигъстаг уодзæнæнцæ, козбау дин кæндзæнæнцæ, нимайдзæнæнцæ дæ.

Гъе уотæ адтæй Сæниати «философи». Уæхæн адтæнцæ, æ бундор кæмæн фезмалдæй, фал бустæги æмбурд ка нæма адтæй, еци æхсæнади гъæздуг цæрæг минæвæртти идеалтæ.

– Зин цæрæн æй, кизгæ, дуйнебæл æнæ берæ мулкæй. Адæм берæгътæ æнцæ, етæ равгæрдунмæ гъавунцæ сæхецæй лæмæгъдæрти. Æхцатæ кæмæ 'нцæ, хецæудзийнадæ дæр уонæмæ ес, æхцатæ кæмæ 'нцæ, хъауритæ дæр уонæмæ æнцæ. Уотæ дзоруй Сæниат Хадизæтæн æма æхуæдæг дæр архайуй гъæздуг исунбæл. Ке зæгъун æй гъæуи, уæхæн адæмтæ царди æцæг амонд некæд иссерунцæ, «мулк-мулк» кæнгæ райгурунцæ, «мулк-

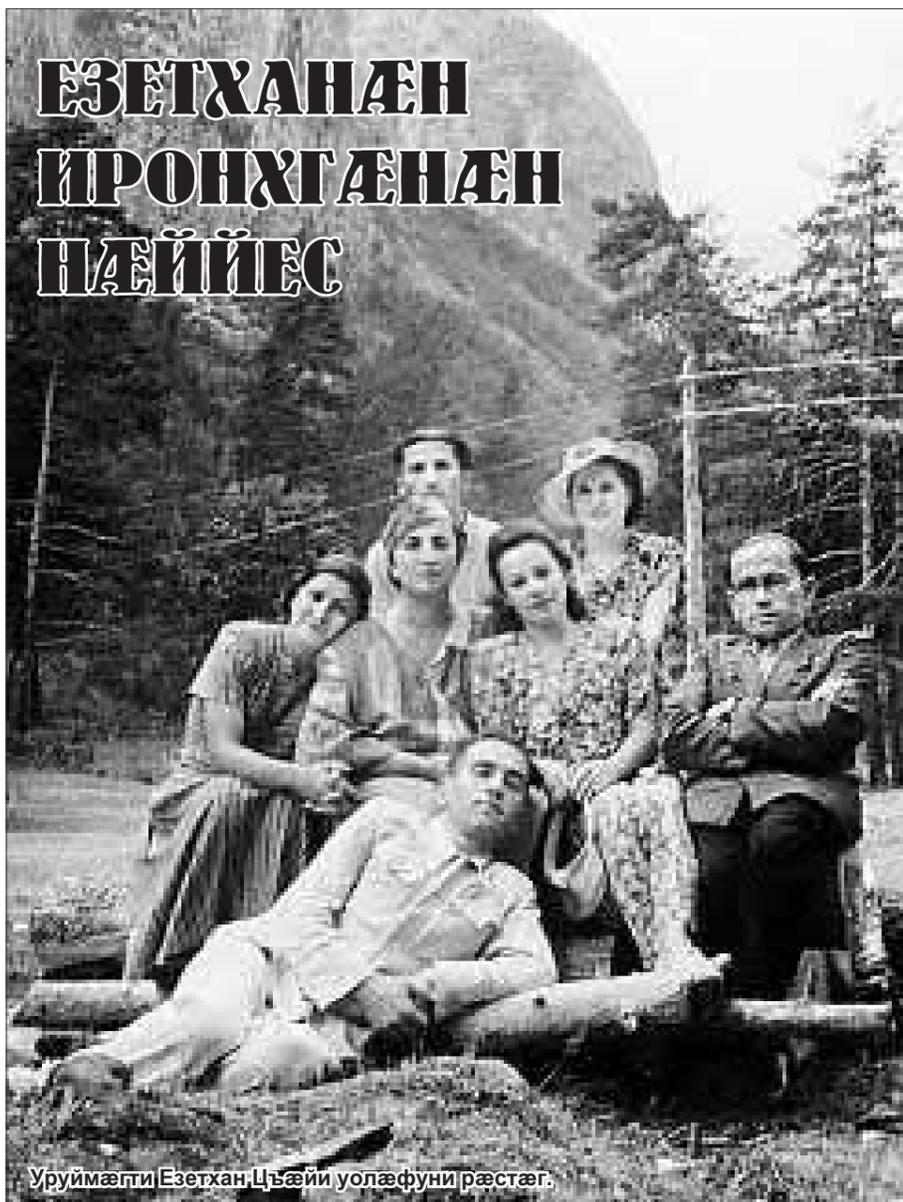
ÆХЦÆУÆНÆЙ бакастæн «Рæст-дзинад»-и нæ номдзуд финсæг Уруймæгти Езетхани райгурди 90 анзей фæдбæл имисуйнæгтæ. Нафи дæр æма Грис дæр хъæбæр раст радзурдтонцæ, Езетхани уодигъæдæ кæдзос ирон ке адтæй, уой туххæй. Сæ дзубандитæмæ гæсгæ мæ цæститæбæл рауадæй ходæндзаст Езетхани сорæт, мæ гъостæбæл рауадæй æ фæлмæн гъазæн дзубанди, сауæнгæ æ уайдзæф дæр ма Нафийæн: «Мæн ирон финсæг ка нæ хонуй, еци Нафи дæ?» Æма 'й цума еске æгади бунати æвардта, устур уруссаг адæми æвзагæй ке финсуй æ литературон хæзнатæ, уой туххæй, уоййау æ реу ниххуаста: «Мæнæн мæ тоги алли æртæх дæр ирон æй».

Æцæгæйдæр æ ирондзийнадæн берæ листæг æвдесæнтæ лæуунцæ сæ зæрдæбæл е 'мбæлттæн, æ зонгитæн. Адæми уарзон адæймаг ке фæххонунцæ, уæхæн адтæй Езетхан, алке хæццæ дæр æ бон адтæй хумæтæг дзубандитæ кæнун, раходун, рагъазун.

Еу сæрдигон бони махбæл – цалдæр кизгемæй рамбалдæй Сабурдзийнади проспекти, æма 'й бафæндæ адтæй фæлладуадзæн паркмæ мах хæццæ бацæун, цæуæн, æма, дан, сæлдæг бахуæрæн, зæгъгæ. Берæ лигъстæ нин нæ багъудæй, уомæн æма нин æхцæуæн адтæй уæхæн кадгин æма зундгин силгоймаги хæццæ рабадун, зæрдæй-зæрдæмæ радзубанди кæнун. Æхцæуæн нин адтæй æ зундгин дзубандитæмæ игъосун, уæлдайдæр ба ирон силгоймаги амонди туххæй. Æ пълани адтæй Устур Фидибæстон тугъди рæстæги силгоймаг фæлтæри туххæй сæрмагонд уадзимис ниффинсун, фал ин нæбал бантæстæй. Рохсаг уæд, æ фæндитæ æ хъури фæббæдтæнцæ æнæнгъæлæги фуднези цæфæй. Фал нин еци бон паркы бадгæй, уæхæн хабæрттæ ракодта:

– Берæ аллихузон адæмти æгъдæутти хæццæ базонгæ дæн, фал си нæхе адæми ездондзийнадæн æмбал не 'ссирдтон. Уæлдайдæр ирон силгоймаги царди æгъдæуттæ. Некæци адæммæ разиндзæнæй уæхæн тухæ, æма тоггинти ка бафæдаун кæна. Мах ирон хуæнхаг силгоймаг ба айдагъдæр æ сæрбæттæн æргæлдзæд дууæ хилæгæнæгей æхсæн, æма уоййадæбæл фæйнердæмæ сæхе райесионцæ æнæсдзоргæй хилæгæнгутæ, сауæнгæ тоггинтæ дæр ма. Уæхæн устур кадæ кæци адæммæ ес силгоймагæн! Нæ ирон æгъдæуттæ макæд фесæфæнтæ, фал мæ зæрдæ баресуй, мæнæ нури доги ци къæсибадæгдзийнæдтæ игъосун æма уинун, уонæй. Идæрдтæбæл ци таурæхътæ кæнон, мæнæ мæхе кизгæмæ дæр бафеппайун гъæндзийнæдтæ. Еу бон дин мин уотæ, баба, дан, мæ нæ уарзуй, нæ мæбæл бацийнæ 'й. Æз имæ фездахтæн æма ин хъæбæр фæххилæ кодтон. Тухæскъæфт, дæ, зæгъун, ракодта, миййаг, дæ сæрихецау? Дæхе уоди фæндонæй имæ не 'рцудтæ? Нæ зудтай ирон хæдзари ирон æгъдæуттæ ке уодзæнæй, уой? Æма сæ дæ бон æнхæст кæнун нæй, æви дæ зæрди дæ цæгатмæ æрæздæхуни фæндæ ес? Нæ, мæ хори минкый, неци дин си рауайдзæнæй, кæми æнцондæрæй рацæрон, уой ку æвзарай, уæд! Æз дæ мадæ дæн, фал дин мæнмæ бунат нæййес. Мæ хуссæнуат дин не 'суæгъдæ кæндзæнæн. Мæ финсæнуат дин бустæгидæр нæ ратдзæнæн. Ме 'ртикаг уати ба мæ биццеу хуссуй. Кæми мæмæ ес дæуæн бунат?

Цубурдзурдæй, рабостæ ибæл кодтон, хæдзари хестæр дæмæ, зæгъун, кæд гъæуæй иссæуй æма дæ бæгъæнсарæй, бæгъæмбæдæй фæууинуй, уæд куд нæ мæстгун кæна, кæд æма ирон адæмæн фидæй байзадæй, киндзæбæл цэйбæрцæ уæлдай æфсæрми ес, е. Ду ба уæ зæронд лæги рази æнæ сæрбæттæн æнæ цъиндайæй ислæууис. Æ зæрдæ деденæг куд нæ рафтауа дæ уиндæй! Мадта сæрбæттæни гæппæл багæлдзай еу хатт дæ сæрбæл, цийфæнди тæвдæ бони дæр цъиндатæ искæнай, кæд дæ зæрдæ нæ багъар уа

Уруймæгти Езетхан Цэйи уолæфуни рæстæг.

еци сахатти 'рдæгмæ, цалинмæ уæмæ зæронд лæг рабада, уæдмæ, кæддæра дæбæл дæ хецау нæ бацийнæ кæнидæ. Дзæбæх ирон æгъдаугин муггаги дæ амонд иссирдтай æма цæрæ зæрдигæлдзæгæй, сæ еугуремæн дæр аргъ кæнæ...

Езетхани циргъзунд дзубандитæй, æ кæдзос ирондзийнадæй аразийæй байзадан, нæ цæсти никки кадгиндæр фæцæй. Уæхæн курухон адæймаги зундгин дзубанди, æвæдзи, хъæбæр ахедгæ æй бийнonti æнгомдзийнадæн, кæстæрти фудзунд миутæ кунæг кæнунæн, ирон æфсармæ багъæуай кæнунæн. Паркки нæ фæллад уадзгæй, ма нин Езетхан ракодта никки дæр уæхæн хабар:

– Еу сæрдигон дзæбæх бæнтти мæ

бафæндадтæй хеуæнтти фæууинун Киристонгъæуи. Æма æнæзийнадæй рабалци кодтон. Хæстæгутæ, синхæнттæ мæбæл хъæбæр фæццийнæ кодтонцæ. Мæхуæдæг дæр куд нæ! Ахид нæ фæуун гъæуи, уогæ хъæбæр берæ уарзун гъæукаг цард. Рафæрститæ сæ кодтон, куд цæрунцæ, цæмæй тухсунцæ. Уæд си мæ хъæбæр хæстæг, рацæргæ силгоймаг, арф ниуулæфтæй æма уотæ бакодта:

– Бæргæ нин неци æй, Езетхан, нæ нæуæг киндзæ нæ масти хай ку нæ бакодтайдæ, уæд.

– Е ба куд? Ци бакодта дæ киндзæ?

– Тæргайæй фæллигъдæй æ цæгатмæ, нæ хæдзари уагæй цидæртæ æ зæрдæмæ нæ фæццудæнцæ...

Уруймæгти Езетхан æ цардæмбали хæццæ

– Уæууа, Саринкæ! Куд дин рамардтæн, куд, – арф ниуулæфгæй загътон æз æма минкый фæстæдæр, мæ фæллад ку иссудæй, уæд атæ-уотæ нæбал фæккодтон, фал заманай тæвдæ бони киндзи цæгатмæ гъæуи сæрмæ фæууадтæн. Бийнонтæн мæхе байамудтон, хатир си ракурдтон, куд æнæнгъæлти иуазæг, уæдта лæмбунæг дзубандибæл исхуæстæн киндзи хæццæ, æ мадæ дæр нæ рази æрбадтæй, уотемæй. Фæрсун æй:

– Ме 'рвадæмæ киндзи дæхе фæндонæй æрцудтæ?

Киндзæ æ сæр æнæсдзоргæй аразий тилд бакодта.

– Æма сæмæ уанæбæрæг циуавæр фудæвзарæн æгъдæуттæ рартастай, цæмæй си æрбагъигæ дæ дууæ бонемæ? Ци дæ фæррæхуста? Ка дæ фæннадта?

Киндзæ баходæгау кодта. Æз ба идарддæр дзорун:

– Æвæдзи, игъосис, алли гъæуи дæр, алли синхи дæр цидæр хецæн æгъдæуттæ фæууи. Æма бал цæмæннæ æркастæ бийнonti уагæмæ, кæд сæ гъæлæстæй сугъзæринтæ искалдайдæ, уæдта. Дæ киндзæхсæвæр дæ зæрдæбæл нæбал лæууи? Цэйбæрцæ гагидæуттæ рауагътонцæ дæ амонди туххæй! Ду ба сæ цæмæ æрдардтай? Æгириддæр си æфсæрми нæ кæнис аци бон? Хеуонæй, æндагонæй исæзмалдæнцæ æмгуппæй дæуæн кадæ кæнуни туххæй. Æма сæ æгириддæр нецæмæ æрдардтай. Некæмæй фæфсæрми дæ. Мæлæти фæдар цæсгони хецау нæ дæ. Некæци дзиуарæ дин ниххатир кæндзæнæй, дæ ниййеругти дæр æма дæ нæуæг бийнonti дæр ци масти багæлстай, уой. Дууетæ дæр синхæстæй, гъæубæстæй æфсæрми кæнунцæ дæ къæсибадæг миутæй, æнæхатир, æнæгъдау ке разиндтæ, уомæй. Æма уæд куд цæрунмæ гъавис, ци нифсæй, кæд дин ниййерæг ниййерæг нæй, цардæмбал дин цардæмбал нæй, хестæр дин хестæр нæй. Уотемæй ке гъæуис? Зæгъæн, дуккаг хатт киндзи æрцудтæ. Æма кæми финстæй, еци нæуæг бийнонтæ дæ зæрдæмæ фæццæудзæнæнцæ, æви нæ, е? Дæхе бал куд равдистай, дæ тæккæ æригонæй ци фудзундæл хуæст разиндтæ, уотемæй цал хæдзари бавзарунвæндæ кæнис нæуæгæй-нæуæгмæ? Фал ди иронх ма уæд, устур урусмæ дессаги æмбесонд байзадæй «возмездие», зæгъгæ, гъома, цидæриддæр бакæнай абони, дæ царди райдайæни, уой дæхе сæр баййафдзæнæй исонибони. Дæхуæдæг дæр хестæри бунатмæ цæудзæнæ, кæстæрæн уайдзæф кæндзæнæ, зундбæл æй æфтаудзæнæ æма дæмæ ку нæ игъоса, бостæй ди ку ледза, уæд дæмæ багъардзæнæй зæрди маст. Хатир, кæрæдземæн бухсунæй хуæздæр хуасæ Хуцау неци исфæлдиста бийнonti æнгондзийнадæн, æхсæнади сабурдзийнадæн. Е ди иронх ма кæнæд æма байевдæлæ, дæ хъæма фæстæмæ дæ кæрддæми нитьгъунсæ. Уæздандзийнадæй ке рамолай, уой нециуавæр хæзнатæй рамолдзæнæ. Ирон адæммæ хумæтæги нæ байзадæй æрдхуæрæни æмбесонд: фæлмæн уæриккæ, дан, дууæ мади бададта, зæгъгæ. Уобæл фæцæй мæ урок нæ киндзи хæццæ. Дуккаг сæумæ раги нæуæг киндзæ нæуæг бийнonti тургъæ сæрфта...

Кæстæр ахид рæдуйагæ фæууи æма æсхуст дзубанди уоййасæ нæ балæдæрдзæнæй, фæлмæн дзурд куд балæдæра. Е сагъæссаг æй хестæртæн дæн. Нæ фидтæлтæ, æвæдзи, фæдар зунди хецауттæ адтæнцæ æма хумæтæги нæ дзурдтонцæ кæстæртæмæ, сабийтæмæ «мæ къона», «мæ хор». Нур еци дзурдтæ феронх æнцæ æма ма сæ фæстæдæр бакæсæн уодзæнæй устур энциклопедити. Моды ба бацудæй «синдзæвзаг», ка кæбæл фæууæлахез уа карздæр дзурдтæй, е.

Езетханæн иронхгæнæн нæййес. Уой хуæн курухон хестæртæ хъæбæр гъæунцæ абони нæ кæстæрти, æма сæ Хуцау берæ искæнæд.

РÆМОНИ Еленæ

УРУЙМÆГТИ Езетхан Цъæйи уолæфуни рæстæг.

Уруймæгти Езетханæн абони ци дууæ радзурди мухур кæнæн, уонæн мæнæг уæлдæр ци еумæйаг сæргонд равардтан, уой исаразтан нæ иннæ номдзуд финсæг Цæрукъати Александри æмдзæвгитæй еуей рæнгъитæмæ гæсгæ. Езетхани радзурдтæмæ ци барæ даруй уони гъуди, зæгъгæ, нæ ку бафæрсайтæ, уæдта уин нæ бон æй радтун уæхæн дзуапп: бæлвурд радзурдтæмæ гæсгæ 'й нæ ниввардтан, фал алли зингæ финсæги меддуйне куд арæзт æй, уой æвдесæнæн. Æцæг финсæгæн æ исфæлдистадон тухæ æ уодиконди тухæй ирæзуй, æма æ уадзимистæ финсгæй æ гъезæмæрттæ æгæр берæ ку

исунцæ, уæд æй, æвæдзи, кæд берæ хæттити æхецæй фæлледзун дæр фæффæндуй, уæддæр ин е не 'нтæсуй, уомæн æма æ хъиамæттти еудазуг æхе соруй.

Уруймæгти Езетхан ци уадзимистæ ниффинста, етæ фулдæр устургомау рауадæнцæ, газети ниммухур кæнунæн сæ æгæр берæ бунат багъæудзæнæй. Уомæ гæсгæ ба си равзурстан, æ асæмæ гæсгæ си махæн аккагдæр ка 'й, уони. Уотæ нæ зæгъæн, æма 'й нæ номдзуд финсæгæн æ уадзимисти хуæздæрбæл нимайæн, фал æй еуæгæр æхуæдæг æ рæстæги мухури рауагъта, уæд ибæл мах дæр арази кæнæн...

ТÆРСИ КЪОХ

БОНИ æрбарохси хæццæ, думгæ дæр коммæ æрбайервазтæй. Æхсæви бунат ирд сæумæ байахæста. Цума зæйæ раскъудæй, уой хузæн хуæнхтæй райгустæй цъæхснаг æскъот, уæдта бæстæ гæбаргубурæй байдзæг æй. Нæуæгæй бабæй æскъот райгустæй, æ фæсте иннæ.

Кæддæрти сæребарæмæ хевæндæй ка бæлдтæй, уойиадæбæл уорс паддзах æнæууæнкæ ци минкий хуæнхæг гъæубæл адтæй, – хъазахъи зæнхитæ æй раст се 'хсæн балхъивтонцæ, – е уæхæн тугъдон æзгули еу æма дууæ хатти нæ фөгъуста. Æма 1917 анзи феввали фиццæг гæрах ку æрбазæлдæй, уæддæр гъæу нæ фесхъидтæй. Абони нæмгути æскъотти хæццæ цъæх къæдзæхдортæй амад фæрсти иннердæмæ уазал тас багъардта... Гъæу æ фуртукстæй базмалдæй, исцоппай æй. Куйтæ неун райдæдтонцæ, изгæхуæрд æвдозæнтæ къæс-къæс кодтонцæ, ревкоми азгъунти раз байдзæг æй адæмæй.

Еу бæхгин фендæй, иннæ æ хуæдфæсте, уæдта бабæй æртиккаг, æма фудæнхи турусай хузæн феллауæнтæ кодтонцæ сæ сау нимæттæ. Уойбæрцæ æхсаргин адæми римæхстæй кæми дарун æнгъезуй минкий гъæуи? Еу бæхгин гъæукæгги къуармæ æ бæх батардта, æ цæстæ сæбæл радардта æма сабур гъæлæсæй загъта:

– Неци уæхæнæй тас æй, æрмæст уорситæ Арвикоми надбæл Гурдзимæ бахаунбæл архайунцæ, уордигæй фæсарæнтæмæ фендæ уодзæнæнцæ. Цæгат æрдигæй сæ сурхитæ сорунцæ, æма уомæ гæсгæ ами сæ сæртæ бафснайуйнаг æнцæ, фал сæ идарддæр уадзæн нæйиес: ледзгæй нин нæ гъæутæ бустæги исрæвæд кæндзæнæнцæ.

Æ фæстаг дзурдтæ неугæй æскъотти буни фæцæнцæ, æ азæлд хуæнхти нæргæ рацудæй. Сауфæлуст бæхгинтæ искатай æнцæ, сæ бæхтæ сæ медбунати нæбал лæудтæнцæ, еци æскъотмæ кæмидæр куй ирæйидтæй.

– Мухар, биццеути цæугæдонæрдæмæ ракæнæ, æз дзармадзани сампал рагæлдзон, уæддæр си æхсæг нæйиес – уотæ хуæздæр уодзæнæй, – æнæисуолæфгæй загъта Атарбег.

Нæуæгæй бабæй сау нимæттæ исдууердæмæ æнцæ. Гъæуи къæдзæ-мæдзæ гъæунгити æрбалхъивта æмир дуйне – цидæр фидбилизмæ æнгъæлмæ кæсгæй фæгъгъос æй. Сахатти размæ ма æхецæн уодæнцойнæй ци гъæу фунæй кодта, е нур, Шкурой берæгъти бали уацари бахаугæй, æ зонгæ æрдзон фæдæртти аууон æрнигъулдæй.

Цæугæдони иннæ фарс уорсити пулемет искъæр-къæр кодта, еугай гæрæхтæй ин дзуапп равардта гъæу. Аллианз дæр муртаккаг ирæнттæ нивæндтæ ци ко-вæндони ихæлдзæгити размæ хастонцæ, уордæмæ Мухар «максимкæ» æ фæдбæл исласта, мети арф фæд уадзгæй. Æрхий тæккæ сæрмæ æй æрцæттæ кодта, гъæрæй радзурдта:

– Атарбег, цæттæ æй, æхсгæ кæнæ! Æнсувæр ко-вæндони ихæлдзæгити фæсте æхе куд римахста, уотæ ин æ баслæхъи кæрон сор къотæри къалеу райахæста.

– У-у-у! – æ фурмæстæй рарæудвта баслæхъ, нилгиста æй æма зæнхæбæл фæхъхъан æй..

... 1914 анзи, сентябри мæйи еу тæвдæ бони мудибиндзитæ дув-дув кодтонцæ, сæ-

нæфсерæй дугъд мудмæ тахтæнцæ. Иннæ ирæнтти хæццæ еумæ Атарбеги дæр тугъд æ райгурæн хуæнхтæй идард æцæгæлон бæстæмæ фæттардта. Фæццæф æй æма уой фудæй æ полккæй фæххецæн æй, пулеметæй æхсгити къуармæ бахаудтæй цомай биццеуæй. Рæстæг бæнттæй къуæретæ бидта, къуæретæй мæйтæ, уотемæй акъопити дууæ анзи суф-суфгæнгæ ратахтæнцæ. Апърели мæйи еу уарунгун сæумæ исæмбалдæнцæ дууæ синхаги – Атарбег æма Гаспар.

– Дæ муггаг макæд исæскъуна, Атарбег! Куд гъавуй дæ цæстæ, куд цæвуй дæ къох? Гъæй, мæ синхаги гæбазæ? Дзорæ, хабæрттæй дæ фæрсун ма багъæуæд... Тагъд немучæн сæхеуон сæхе фæккæндзинан æма уæд – нæ райгурæн хуæнхтæмæ! – игъæлдзæгæй дзурдта Гаспар æма имæ æ къох æрбадаргъ кодта.

– Гъо, уæд – хуæнхбæстæмæ... – Тухтæ-фудтæй ралæмарста Атарбег дæр æма фæгъгъос æй, æ цæсгон сурхгъолæнттæ рацæй æ даргъгомау тæнæг фий хæстуолæфт кæнун райдæдта, æ цъæх цæститæ афицери æрттæвагæ цулухътæй стахтæнцæ æ фæлорс къохмæ...

Æма бабæй нур дæр, пулемети размæ æрхусгæй, Атарбег еци фæлуорс къох рауидта, æ цæститæбæл рауадæнцæ е 'рвцъæх тогдæдзинтæ. Пулеметæн æ гъæлæсæй зинг издий цæхæр искалдта. Фæндзæхстонтæ дæр бабæй алли гъæлæсæй искъæр-къæр кодтонцæ. Цæугæдони иннæ фарсæй æрбайгустæй дзармадзани

нæмгути æскъот, уæдта бабæй æ хъаурæгин исрæмугъди згули.

– Пихсæ æ сæрбæл рахаста, – мæстæйхæлгæ загъта Атарбег, пулемети хъатара æйивгæй.

Думгæ фæккарздæр æй, æ хæццæ уазал æма адæймаги нæтун хаста; цæугæдони иннæ фарс ба, еу рауæнæй иннемæ сау æндæргтæй уайгæй, уорсити къуар гъæуемæ хæстæгæй-хæстæгдæр æхе ласта. Гæрæхтæ бустæги искарз æнцæ. Цума æгириддæр неци 'рцудæй, уой хузæн хуæнхтæ цъæх мегъи тохгæй, уазал æхсæвæ æ барæ æхемæ иста.

– Хъатара фæцæй, нæмгута ма мæмæ нимадæй цалдæр райзадæй, – арф ниу-уолæфтæй Атарбег æма расагъæс кодта: «Пулемет басæттон? Нæ, баримæхсун æй гъæуй, дæрæн – нæ».

– Коми медæмæ, тæрси къохмæ! – нигъгæр ласта Атарбег, æма ин æ гъæр хуæнхтæ рафæнзтонцæ...

Мет исрæмодзæ-исрæмодзæ кæнæй, бæхтæ цуппæрвадугæй тахтæнцæ цæугæдони æндаг фарсмæ сæ зонгæ надвæдтæмæ.

– Гаспар! Гаспар! – фæдеси хузæн тахтæй бæхгинæй-бæхгинмæ.

– Цæветæ сæбæл уæхе! Раскъудтæ кæнетæ еци куйи хъæвдуни! – нийазæлдæй Атарбеги гъæлæс, æ цъæх-цъæхид билтæ зир-зир кодтонцæ.

Æ листæгкъах саулохаг æй, æ сæр бæрзонд исесгæй, комкоммæ тæрси къохмæ скъафта. Бæх фæллæудтæй, ниммур-мур кодта; къохæй нæмуггъзалæн дууæ хатти рарæйдтæй æма басабур æй. Атарбеги фарсмæ кедæр бæх æ сæр цæхгæр ниттилдта, æ раззаг къæхтæ æнарæхстæй æ буни фæттастæнцæ æма, æ рахес фарсбæл æрхъан уогæй, æ бæхгини æ буни фæккодта. Дирзæг гъæлæс тухамæлттæй дзурдта:

– Гаспар... Гаспар бабæй нин ервæздæнæй!..

Нæуæгæй бабæй искъæрцц-къæрцц кодта пулемет, бæхтæ раздæр сæхе га-леуæрдæмæ багæлстонцæ, кæрæдзæй къуæргæй, уæдта рахесмæ, æма бæхгинтæ фæскъубур минутти бæрцæ гъосæй ралæудтæнцæ, минкий фæстæдæр ба сæ къох æ талингæ гъæбеси баниуæрста. Гъæртæ, урусæгити дзубандитæ гъæуи кæронæй игъустæнцæ. Цъæх саулохаг цæхгæр фæллæудтæй. Еу усми бæрцæ фæддордзæф æй рæстæг дæр, сагъдауæй райзадæй...

– Гаспар, куйи хъæвдун, ихуæрстити тог фæнниуазтай, нур ба дин, цæй, дæхе æрвхуз тогæй исахуадæн! – раст ма сауæн-гæ думги æскъотбæл дæр уæлахæзгæнæг гъæлæсæй нигъгæр ласта Атарбег æма æхсаргарди цæфæй æхе фæссайгæй, сау догъон бæхбæл æхе бауагъта.

– Нæмгутабæл ауæрдун гъæуй, Гаспар, дортæ берæ ес ами... Хъазахъаг æнæ дæу коммæ над не 'ссердзæнæй! – хæрхæргæнгæ гъæлæсиуагæй загъта Атарбег æма æ цохъай думæггагæй хъæмай тогæйдзæг ком ниссарфта...

Ами, коммæ бахæзæни, æригон партизанти къуар ниууагъта æ хуæздæр лæхъуæнти. Æмбесæхсæвæ берæгъти римæхсæн бунати Атарбег нæзи цирагъи рохсмæ æ тугъдон æмбæлтти банимадта – се 'мбес фæгъгъудæй. Мухари бæх æ ревад саргъи хæццæ цудæй æ фарсмæ – æнагъон игурди нæ багъæуай кодтонцæ...

– Нур мин уæхемæ фæккæсетæ, хуæд-мæлхуар куйти байзæдтæгтæ! – Атарбеги дæндæгути къæс-къæс иссудæй, æма еу-гурæйдæр фæддоргом æнцæ.

Æхсæвдарæй бæхти хуррутт райгустæй, уæлдзарм кæрцити æма гъунадзæф хуаси тæф уолæфæнтæ æхгæдта; æртин-сæй фæллад уоди тарфунæй кодтонцæ. Атарбег нæ фунæй кодта. Нæмуг ин Мухари царди хæццæ еумæ æ зæрдæй фæххаста фæстаг гурусхæ: ирон афицер нецæмæй хуæздæр æй уруссаг афицерæй.

1934 анз.

Ахургæндтæ куд исбæрæг кодтонцæ, уотемæй фæллад уадзунæ æма балцитæн алцæмæйдæр пайдадæр æнцæ бунæттон уавæртæ. Уомæн æма адæймаг ци æрдзон хецæндзийнæдтæбæл исахур уй, етæ ин æнцæ æвдадзи хуасæ æ организмæн. Еци уавæртæ цæхгæр гæйивæд ку æрцæунцæ, уæд е фуддæрæрдæмæ фæббæрæг уй адæймаги уавæрбæл.

... ÆМА ИРИСТОН НИККИ ХИЦЦАГДÆР ИСУОДЗÆНÆЙ БÆЛЦЦÆНТÆН

НÆ БÆСТИ разамунд фулдæр æргом æздахун ке байдæдта туризми райрæзти гьуддагмæ, уомæн æрхæссæн ес берæ бæлвурд æвдесæнтæ. Уонæй еу – бундоронæй куст цæуи медбæстон туризми райрæзти туххæй национ проектбæл. Уой фæрци Уæрæсей медæгæ туристон балцити бæрцæ гъæуама исуа 140 миллионей уæнгæ, туристон къабази ка кодзæнæй, уони нимæдзæ ба фондз миллионей уæнгæ.

Еци проект æнхæст кæнуни мадзæлттæй еу æй, агентадæ «Ростуризм» ци сæрмагонд конкурс исаразта, е дæр. Æ аци anzi хатдзæгтæ бæрæггонд æрцудæнцæ æрæги. Уæлахезонти нимæдзи нимад æрцудæнцæ цуппар цæгатиристойнаг амалгони æма син сæ проектæ царди рауадзунæ туххæй исаккаг кодтонцæ сæрмагонд гранттæ. Æртемæн си – Тотрати Заурбег, Гульчети Азамат æма Батæрти Джамалæн – фæйинæ æртæ миллион соми, Сергей Селезневæн ба дууæ миллиони æма фондзсæдæ соми.

Еци уæлахезонти хæццæ anzi кæронмæ бафинсдзæнæнцæ бадзурдтæ, уой фæсте ба ратдзæнæнцæ, ци гранттæй сæ исхуарзæнхгин кодтонцæ, уони. Бадзурд бафинсуни фæсте проект царди рауадзунæн лæвæрд цæуи æхсæз мæйи. Еци ихæс куд æнхæстгонд цæудзæнæй, уомæ цæстдæрд цæудзæнæй «Ростуризм» æма

регионалон æнхæстгæнæг хецæудзийнади 'рдигæй.

Уæлахездзау проектæ æнцæ аллихузон къабæзтæй. Зæгъæн, Сергей Селезнев Национ парк «Алани»-й минкый гъæу Къамати иуазгутæн исараздзæнæй (20 адæймагемæн фусунуат) хæдзарæ æма кемпинг (42 адæймагемæн) сæрдигон конференцзали хæццæ. Комплекс ку исцæттæ уа, уæд си фадуат уодзæнæй еци-еу рæстæг æртинсæй туристти исуазæг кæнун.

Проект баст æй аслан бунæттæ байгон кæнуни нисанеуæги хæццæ, æма уой фæрци туристти бæрцæ гъæуама фæффулдæр уа. Бунæттон цæргутæн дæр фæззиндзæнæй фадуат туризми райрæзти гьуддæгуги æнхæстæй архайунæн, уодзæнæй син равгæ сæхе конд товартæ уæйæ кæнунæн, лæггадæгæнæн куститæ æнхæст кæнунæн.

Иннæ проект исаразæг æй æнæнхæст бæрнондзийнади æхсæнадæ «Алани Технострой», исхудтонцæ 'й «Алани байгон кæнгæй». Æ нисан æй Цæгат Иристони цæстæйуингæ маршрути къартæ исаразун, уони фæрци туристтæ базондзæнæнцæ нæ республики тæккæ цæмæдессагдæр бунæтти туххæй бæлвурд хабæрттæ.

Аци проект æнхæстгонд ке æрцæудзæнæй, уой фæрци нæ регион æхе базон кæндзæнæй Уæрæсей дæр æма фæ-

сарæнти дæр. Æ аргъ æй æртæ миллион соми.

Æртиккаг проекти автор æй хецæн амалгон Тотрати Заурбег. Уой фарæ бахастонцæ Уæрæсей дæс хуæздæр архитекторей номхигъдмæ. Æ проекти бундори ес фæлгæсæн фæзæ, е фæттухгиндæр кæндзæнæй нæ республики рæсугъддæр бунæтти хиццагдзийнадæ. Проект конд æй, еуемæй, нæ æрдзон бунтæ багъæуай кæнуни, иннемæй ба, фæллад уадзунæн уодæнцойнæ фадуæттæ исаразунæ нисанеуæгæй.

Нæ республики туризми Комитети сæрдар Хъодзати Заурбегæй гьудимæ гæсгæ, фæлгæсæн фæзæ байеу кæндзæнæй туризм, базарадæ, гастрономи, рохсадæ, фæлладуагъд æма уомæй зингæ фæййагъаз уодзæнæй хуæнхон туризми ирæзтæн, уой хæццæ ба ма региони медæгæ социалон-экономикон бастдзийнæдтæ æ фæрци фæффедрæдæр уодзæнæнцæ.

Зæнхкосæн-фермерон хæдзаради разамонæг Гульчети Азаматмæ ес Ирæфи райони кемпинг исаразунæ проект, уой фæдбæл рамулдта æртæ миллион соми.

Аци проектти фæдбæлд æрæги туризми Комитет ци фембæлд исаразта журналистти хæццæ, уони, етæ нæмæ кæд æнхæстгонд æрцæудзæнæнцæ, зæгъгæ, фарстай фæдбæл Хъодзай-фурт уотæ загъта:

– Гранттæ райсæг проектæ æнцæ хъæбæр гъæугæ æма гъæуама арæзт æрцæуонцæ æнæкълумпитæй... Мах нæхердигæй нæ агъази хай бахæсдзинан, цæмæй æхсæз мæйей æмгьудмæ арæзт æрцæуонцæ æма си пайда кæнун райдай-уонцæ.

Хъодзай-фурти дзубандимæ ма Батæрти Джамал бафтудта:

– Мах нæ проектмæ гæсгæ фæлладуадзæн хæдзæрттæ исаразунмæ гъавæн Дигоргоми Мæхческ æма Мадзаски. Етæ арæзт ку æрцæуонцæ, уæд уордæмæ туристтæ дзæвгарæ фулдæри цæудзæнæй. Никки ба ма, нуртæккæ уони ци турбазитæ ес, уонæми еу суткæ фæууни аргъ 4-5 мин соми кæд æй, уæд, мах ци хæдзæрттæ исаразунæн ан, уони фæрци ба æргътæ зингæ фæййасландæр уодзæнæнцæ.

Зæгъун ма гъæуи уой дæр, æма нæ республики туризми райрæзти фæдбæл ци нисантæ бæлвурдгонд æрцудæй, уонæй беретæ баст æнцæ Дигоргоми хæццæ.

Ами хъæбæр берæ сауæрти игурæнтæ ес, климат ба си – æвдадзæ адæймаги зæрдæн, тоггадзинтти æма уолæфæнти кустæн. Дигоргом гъæздуг æй алæмæти æрдзæ æма рагон циртдзæвæнтæй дæр. Уой нимагъæй, арæзт æй инвестицион проект «Хуæнхон Дигорæ». Еугонд си æрцæудзæнæнцæ туристон инфраструктурæ, минералон сауæртæ, æрдзон æма историон-культурон рауæнтæ.

Мæнæ уæлдæр ци конкурси кой ракодтан, уой ахедундзийнади туххæй ба Хъодзай-фурт зæгъуй:

– Е куд равдиста, уотемæй паддзахадон федералон структуритæй ес бæлвурд зингæ агъаздзийнадæ райсæн, – загъта туризми Комитети сæрдар. – Гьулæггæн, нæ амалгонтæ си æмхузонæй нæ байархадтонцæ. Фал ни æруагæс кæнуи, æма сæ мæнæ аци конкурси бæрæггæнæнтæ фæрразæнгард кæндзæнæнцæ, е ба хуарзæрдæмæ фæззиндзæнæй медæггаг æма æрбацæуæгæ туризми ирæзтæн проекттæ цæттæ кæнунбæл.

Республики Сæргъæууæг Битарти Вячеслав, æрæги туризми Комитети сæрдар Хъодзати Заурбегæй хæццæ фембæлгæй, бафæдзахста ин, туристон амалгъонади къабази архайунмæ разæнгарддзийнадæ кæмæ ес, уонæн гъæугæ хузи агъаз кæнун.

– Национ проектти архайунæн цидæриддæр гæгъæдитæ гъæуи, уони æнæгъæнæй æнæдзæбæлæй, æвæстеуатæй бацæттæ кæнетæ, Цæгат Иристони туризми ирæзтæн еугур уавæртæй дæр æнхæстæй испайда кæнун гъæуи, – загъта Битарти Вячеслав.

**Æрмæг мухурмæ бацæттæ кодта
ГÆТИЙТИ Светланæ.**

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ» – АЛЛИ БИЙНОНТÆН!

2021 АНЗИ ФИЦЦАГ
ÆМБЕСÆН.
Æ РАФИНСУНИ АРГЪ ÆЙ
357 СОМИ 36 КЪАПЕККИ.
(ТУГЪДИ ÆМА
ФÆЛЛОЙНИ
ВЕТЕРАНТÆН БА – 315
СОМИ 90 КЪАПЕККИ)

ГАЗЕТ «ДИГОРÆ»
РАФИНСУН
ÆНГЪЕЗУЙ
«УÆРÆСЕЙ ПОЧТИ»
ЕУГУР ХАЙÆДТИ
ДÆР, УÆДТА МУХУР
УÆЙÆГÆНÆН
КИОСКТИ ДÆР.

Дигорæ

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ».
Республиканская массовая общественно-политическая газета «Дигора».

Сæйраг редактор: САКЪИТИ Бариси фурт Эльбрус.
Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани, г. Дзæуæгъгъæу,
Къостай номбæл проспект, 11, 6-аг уæладау.
Тел. 25–22–56 (факс), 55-08-16; 25-93-00.
E-mail: gazeta-digora@inbox.ru

Нæ газети сайт: <http://gazeta-digora.ru>.
Газет исаразæг æма уадзæг: РЦИ-Аланий мухури æма дзиллон коммуникацити гьуддæгуги фæдбæл Комитет.
362003, РЦИ-А, г. Дзæуæгъгъæу, Димитрови гъæунгæ, 2.
Учредитель и издатель: Комитет по делам печати и массовых коммуникаций РСО-Алания. 362003, РСО-Алания, г. Владикавказ, ул. Димитрова, 2.

Газет регистрационд æй бастдзийнади, хабархæссæг технологитæ æма дзиллон коммуникацити сфери Федералон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ №ТУ 15 – 00141, 2017 анзи 14 апрели.

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по РСО-Алания. Регистрационный номер ПИ №ТУ15-00141 от 14 апреля 2017 г.
Газет мухургонд æрцудæй АБÆ «Рауагъдадæ «Хонсайраг регион»-и. 357600, г. Ессентуки, гъæунгæ Никольская, 5а.

Газета напечатана в ООО «Издательство «Южный регион». 357600, г. Ессентуки, ул. Никольская 5 а.

Газет цæуи къуæрей еу хатт – геуæргибони.
Почти индекс 161.
Тираж 650. Заказ №2695.
Мухурмæ гъæуама финст æрцауа – 17.00.
Мухурмæ финст æрцудæй – 17.00; 13.12.2020.

Нæ газетæй ист æрмæгæй æндæр мухурон рауагъдади пайдагонд ку цæуа, уæд гъæуама æнæмæнгæ бæрæггонд уа, «Дигорæ»-й ке рафинстонцæ, е.

Финстæгугæ, къохфинститæ, хуздæн рецензи нæ дæттæн, уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ не 'рветæн.
Газети ци æрмæгугæ рацауа, уонæбæл бæрнондзийнадæ хæссунцæ сæ автортæ.

Рекламæ æма игъосункæуиынæгги туххæй «Дигори» редакци æхемæ бæрнондзийнадæ нæ есуи.